

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра журналістики та мовної комунікації

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
Декан факультету ветеринарної медицини
Микола ЦВІЛІХОВСЬКИЙ

«__» _____ 2023 р.

С Х В А Л Е Н О
на засіданні кафедри журналістики
та мовної комунікації,
протокол № 11 від 09 травня 2023 р.
В.о. завідувача кафедри
Марина НАВАЛЬНА

Р О З Г Л Я Н У Т О
Гарант ОП «Ветеринарна медицина»
Наталія ГРУШАНСЬКА

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЛАТИНСЬКА МОВА (ТЕРМІНОЛОГІЯ)»**

Спеціальність – 211 «Ветеринарна медицина»
Освітня програма – «Ветеринарна медицина»
Факультет ветеринарної медицини
Розробник: канд. пед. наук, доц. Олена БАЛАЛАЄВА

Київ – 2023

1. Опис навчальної дисципліни «Латинська мова (термінологія)»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній рівень	<i>Магістр</i>	
Спеціальність	<i>211 «Ветеринарна медицина»</i>	
Спеціалізація		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	<i>обов'язкова</i>	
Загальна кількість годин	120	120
Кількість кредитів ECTS	4	4
Кількість змістових модулів		
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	-
Форма контролю	<i>екзамен</i>	<i>екзамен</i>
Показники навчальної дисципліни для повного і скороченого терміну навчання		
	Повний термін навчання	Скорочений термін навчання
Рік підготовки (курс)	I	I
Семестр	1	1
Лекційні заняття	-	-
Практичні, семінарські заняття	-	-
Лабораторні заняття	<i>60 год.</i>	<i>60 год.</i>
Самостійна робота	<i>60 год.</i>	<i>60 год.</i>
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	<i>4 год.</i>	<i>4 год.</i>

2.

Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета дисципліни – ознайомити студентів з основами латинської мови, допомогти набути практичних умінь та навичок використання фахової латиномовної термінології у навчальній, науковій та професійній діяльності, навчити студентів термінологічної латини, яка функціонує у ветеринарній медицині та суміжних з нею біологічних науках та хімії. Термінологічна латина є необхідною для підготовки фахівців, здатних динамічно поєднувати знання, уміння, комунікативні навички з автономною діяльністю під час вирішення завдань та проблемних питань у галузі ветеринарної медицини. Латина є базисом термінології в анатомії тварин, гістології та фізіології, фармакології, мікробіології та вірусології, біології та генетиці, та інших дисциплінах.

Завдання: Основне завдання полягає у формуванні професійно-термінологічної компетентності студентів, сфокусованої на вивченні латинської ветеринарної терміносистеми в таких її субтерміносистемах: анатомічна, фізіологічна, фармакологічна. Навчання термінологічної латини означає також створення передумов для усвідомленого засвоєння термінованих частин мови греко-латинського походження, що увійшли у відповідну субмову ветеринарної медицини. Закладаючи основи для подальшого самостійного оволодіння студентами професійної термінології, курс виконує водночас і важливі загальноосвітні та виховні завдання: розширення лінгвістичного світогляду студентів, підвищення рівня їх мовної культури шляхом удосконалення навичок нормативного вживання інтернаціоналізмів греко-латинського походження. Виховне та загальноосвітнє значення також має знайомство студентів з історією виникнення латинської мови, її значенням у розвитку європейської культури та науки, вивчення афоризмів, крилатих висловів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- правила нормативного читання латинських слів;
- граматичні правила, що лежать в основі будови латинських термінів;
- 500 лексичних та словотвірних одиниць латинського та грецького походження (частин тіла та органів, захворювань, лікарських форм та засобів), а також найуживаніші прикметники, дієприкметники, числівники, дієслова;
- правила та основні моделі утворення латинських анатомічних, фармацевтичних, клінічних термінів;
- правила оформлення латинської частини рецепта;
- 100 латинських сентенцій та студентський гімн «Gaudeamus»;

вміти:

- правильно читати і писати латинські медичні терміни;
- користуючись знаннями з граматики латинської мови, визначати структуру та розкривати значення незнайомого багатокомпонентного анатома-гістологічного терміна;
- за допомогою словника перекладати латиною атрибутивні сполучення, дотримуючись правил узгодження означення з означуваним словом;
- аналізувати складні ветеринарні терміни, вказуючи їх складові частини та значення цих частин;
- правильно писати терміни та діагнози латинською мовою;
- грамотно виписувати латинську частину рецепта;

бути поінформованим про походження та історію розвитку латинської мови, її роль у формуванні національних європейських мов, внесок класичних мов у формування міжнародної наукової термінології, історію медичної та ветеринарної термінології.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК): ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами інших галузей знань/видів економічної діяльності).

Спеціальні компетентності:

СК 2. Здатність встановлювати особливості будови і функціонування клітин, тканин, органів, їх систем та апаратів організму тварин різних класів і видів – ссавців, птахів, комах (бджіл), риб та інших хребетних.

СК 3. Здатність проводити клінічні дослідження з метою формулювання висновків щодо стану тварин чи встановлення діагнозу.

СК 8. Здатність планувати, організовувати та реалізовувати заходи з лікування тварин різних класів і видів, хворих на незаразні, інфекційні та інвазійні хвороби

Програмні результати:

ПР 1. Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини.

ПР 2. Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій.

**3. Програма та структура навчальної дисципліни
для повного (скороченого) терміну денної форми навчання**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	повний термін навчання							скорочений термін навчання						
	тижні	разом	у тому числі					разом	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
. Змістовий модуль 1. Фонетика. Морфологія. Анатомічна термінологія.														
Тема 1. Фонетична система латинської мови.	1	4		2			2	4		2				2
Тема 2. Частина мови. Іменник.		8		4			4	8		4				4
Тема 3. I відміна іменників.	2	4		2			2	4		2				2
Тема 4. II відміна іменників.		4		2			2	4		2				2
Тема 5. Прикметник.	3	4		2			2	4		2				2
Тема 6. Структура анатомічного терміна.		4		2			2	4		2				2
Тема 7. Теперішній час дійсного способу	4	4		2			2	4		2				2
Тема 8. III відміна іменників:		8		4			4	8		4				4
Тема 9. Прикметники III відміни.	5	4		2			2	4		2				2
Тема 10. IV і V відміна іменників.		4		2			2	4		2				2
Тема 11. Відмінювання грецьких іменників.	6	4		2			2	4		2				2
Тема 12 Gaudeamus. к/р.		8		4			4	8		4				4
Разом за I модуль	7	60		30			30	60		30				30
Змістовий модуль 2. Морфологія. Клінічна, хімічна, фармацевтична термінологія.														
Тема 13. Ступені порівняння прикметників	8	4		2			2	4		2				2
Тема 14. Клінічна термінологія.		4		2			2	4		2				2
Тема 15. Дієприкметники.	9	4		2			2	4		2				2
Тема 16. Займенники.		4		2			2	4		2				2
Тема 17. Умовний спосіб.	10	4		2			2	4		2				2
Тема 18. Хімічна номенклатура.		4		2			2	4		2				2
Тема 19. Числівник.	11	4		2			2	4		2				2
Тема 20. Структура рецепта.		8		4			4	8		2				2

Тема 21. Латинська частина рецепта.	12	4	2	2	4	2	4	2	2
Тема 22. Рецептурні скорочення.	13	4	2	2	4	2	4	2	2
Тема 23. Лікарські форми.	14	8	4	4	8	2	8	2	2
Тема 24. Фразеологічний мінімум:	15	8	4	4	8	4	8	4	4
Разом за II модуль		60	30	30	60	30	60	30	30
Усього годин		120	60	60	120	60	120	60	60

1. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Фонетична система латинської мови.	2
2	Частини мови. Іменник.	4
3	I відміна іменників.	2
4	II відміна іменників.	2
5	Прикметник.	2
6	Структура анатомічного терміна.	2
7	Теперішній час дійсного способу актив. і пасив. станів.	2
8	III відміна іменників:	4
9	Прикметники III відміни.	2
10	IV і V відміна іменників.	2
11	Відмінювання грецьких іменників.	2
12	Gaudeamus.	4
13	Ступені порівняння прикметників	2
14	Клінічна термінологія.	2
15	Дісприкметники.	2
16	Займенники.	2
17	Умовний спосіб.	2
18	Хімічна номенклатура.	2
19	Числівник.	2
20	Структура рецепта.	4
21	Латинська частина рецепта.	2
22	Рецептурні скорочення.	2
23	Лікарські форми.	4
24	Фразеологічний мінімум	4
	Разом	120

2. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Як класифікують звуки в латинській мові?
2. Що таке дифтонги? Поясніть їх вимову та наведіть приклади термінів.
3. Як читається буква *c*? Наведіть приклади.
4. В яких випадках *s* читається як *z*?
5. Як читається буква *z* у словах негрецького походження?
6. В якому випадку буквосполучення *ti* читається як *ci*?
7. В яких словах зустрічаються буквосполучення *ch, ph, rh, th* і як вони читаються?
8. З якою метою використовуються в латинській мові знаки довготи і короткості?
9. Які склади називають довгими, а які короткими?
10. Поясніть правила наголосу в латинській мові та наведіть приклади.
11. Назвіть граматичні категорії іменника в латинській мові.
12. Скільки відмін має іменник в латинській мові? Наведіть приклади.
13. Скільки родів має іменник в латинській мові?
14. Назвіть латинські відмінки та питання, на які вони відповідають.
15. Наведіть приклади словникового запису іменників усіх відмін та поясніть їх запис.
16. Як визначити основу латинського іменника? Обґрунтуйте свою відповідь.
17. Які граматичні категорії властиві латинському дієслову?
18. Що таке група інфекта та група перфекта?
19. Як визначають дієслівні основи?
20. Скільки дієвідмін мають дієслова в латинській мові?
21. Назвіть часи, властиві латинському дієслову.
22. Поясніть словниковий запис дієслів. Наведіть приклади.
23. Які часи дієслова утворюються від основи інфекта?
24. Як визначити основу перфекта і які часи дієслова утворюються від цієї основи?
25. Як визначити основу супіна і які часи дієслова утворюються від цієї основи?
26. Наведіть приклади поділу латинських дієслів на дієвідміни.
27. Поясніть поняття *ablativus instrumenti, ablativus auctoris*.
28. Як утворюється неозначена форма дієслів пасивного стану?
29. Чим відрізняються іменники третьої відміни у словниковому записі від іменників першої та другої відмін?
30. Які прикметники мають ступені порівняння?
31. Як утворюється *gradus comparativus*?
32. Наведіть приклади прикметників у вищому ступені порівняння.
33. Як утворюється *gradus superlativus*?
34. Яким прикметникам властиві суфікси *-issimus, -errimus, -illimus*?
35. Назвіть прикметники, які утворюють ступені порівняння на *-volus, -dicus, -ficus*.
36. Наведіть приклади утворення суплетивного ступеня порівняння прикметників.
37. Поясніть утворення описового ступеня порівняння прикметників.
38. Як утворюються дієприкметники теперішнього часу активного стану?
39. Які особливості відмінювання дієприкметників теперішнього часу активного стану спостерігаються у множині?
40. Як утворюються дієприкметники минулого часу? Наведіть приклади.
41. Які ви знаєте особові займенники. У яких особах вони вживаються?
42. Поясніть правила написання займенників із прийменниками.
43. Коли і в яких значеннях використовується умовний спосіб латинських дієслів?
44. Наведіть приклади дієслів в кон'юнктиві.
45. Наведіть приклади неправильних дієслів. Чим вони відрізняються від правильних?
46. Наведіть зразки рецептурних формул із дієсловом *fiō, fieri*.
47. Які розряди прислівника можуть мати ступені порівняння?
48. Як утворюються вищий та найвищий ступені порівняння прислівників?

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС магістр Спеціальність 212 Ветеринарна медицина	Кафедра філософії та міжнародної комунікації 2023-2024 н. р.	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни «Латинська мова (термінологія)»	Затверджую
Екзаменаційні запитання			
1. Перекладіть рецепт латинською мовою:			
Візьми:	Листя перцевої м'яти Квітів ромашки по 40,0 Листя конюшини Трави деревію по 20,0 Змішай, щоб утворився збір. Видай. Познач.		
2. Довгі та короткі суфікси. Наведіть приклади їх вживання (по 2 терміни на кожен суфікс).			
Тестові завдання різних типів			
1 Скільки у латинській мові голосних?			
2. До якого роду належать назви місяців у латинській мові?			
3. В якому з випадків другий склад від кінця є довгим ?			
1	tenebrae		
2	testamentum		
3	mutuum		
4	discussio		
5	civitas		
4. Укажіть, які граматичні категорії мають латинські прикметники:			
1	рід		
2	число		
3	відмінок		
4	особа		
5	стан		
5. Визначте основу іменника tempus, oris n			
6. Чи дійсно буква z грецького походження?			
1	Так		
2	Ні		
7. Перекладіть українською мовою: <i>Scientia potentia est.</i>			
(у бланку відповідей подати одним реченням)			
8. Вкажіть, що таке монофтонг?			
1	сполучення двох приголосних		
2	сполучення двох голосних, що вимовляється як один склад або звук		
3	одноголосний		
9. Буква x на початку слова читається як /кз/?			
1	Так		
2	Ні		
10. Неозначена форма дієслова називається:			
1	imperativus		
2	infinitivus		
3	supinum		
4	participium		

8. Методи навчання

На початку ознайомлення із новою дисципліною, а також у процесі вивчення нових тем доцільно використовувати вербальний метод навчання, який передбачає розкриття сутності певного явища, процесу, закону. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду студентської аудиторії. Чільне місце в групі словесних методів посідає метод роботи з навчальною літературою. Висока ефективність навчання не можлива без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають, передусім, використання демонстрації та ілюстрації.

Використання в навчальному процесі тих чи інших методів зумовлене різними факторами: психологічними особливостями, дидактичними цілями, рівнем матеріального забезпечення навчальних закладів тощо. Значне місце посідають вправи. Це метод навчання, що передбачає цілеспрямоване, багаторазове повторення студентами певних дій чи операцій із метою формування умінь і навичок. У дидактиці за характером навчальної роботи виділяють різні види вправ: письмові, графічні, технічні та інші. Щодо навчальної мети виділяють такі різновиди вправ: підготовчі, пробні (попереджувальні, коментовані, пояснювальні), тренувальні (за зразком, за інструкцією, за завданням), творчі. То ж не менш важливим моментом у процесі навчання термінологічної латини є система контролю рівня знань студентів. Варіанти тестових робіт, виконання яких ґрунтується на операції вибору правильної детермінованої відповіді із серії запропонованих, спрямовані на формування у студентів системи алгоритмічних рішень, закріплення рецептивних умінь та навичок, необхідних для оволодіння дисципліною.

9. Форми контролю

Поточний контроль застосовують для перевірки і окремих студентів, і академічних груп, як правило, у повсякденній навчальній діяльності, насамперед, на планових заняттях. Викладач систематично спостерігає за навчальною роботою студентів, перевіряє рівень опанування програмного матеріалу, формування практичних навичок та вмінь, їхньої міцності, а також виставляє відповідні оцінки за усні відповіді, контрольні роботи, практичне виконання певних вправ, передбачених програмою. Підсумковий контроль спрямовано на визначення рівня реалізації завдань, сформульованих у навчальній програмі, плані підготовки та в інших документах, які регламентують навчально-виховний процес. Він охоплює і теоретичну, і практичну підготовку студентів.

Важливим засобом контролю є самоконтроль, який реалізує на практиці принципи активності й свідомого навчання, міцності знань, навичок і вмінь студентів. Розрізняють дві форми самоконтролю: індивідуальну і групову. У разі індивідуальної форми контролю студент самостійно визначає ступінь опанування професійними знаннями, навичками та вміннями. До основних форм організації перевірки знань, навичок і вмінь, окрім самоконтролю, належать індивідуальна, фронтальна і групова перевірки. Мета індивідуальної перевірки – визначити, на якому рівні кожен студент оволодів сукупністю знань, а також визначити основні недоліки й шляхи усунення помилок. Фронтальну перевірку застосовують, коли у відносно короткий термін часу слід з'ясувати рівень засвоєння програмного матеріалу. Викладач готує з певної теми короткі запитання, на які студент має дати короткі відповіді. Групова перевірка спрямована на з'ясування рівня колективних дій, злагодженості й згуртованості під час виконання завдань. Основними методами перевірки успішності знань студентів усне опитування, письмові роботи, дидактичні тести тощо.

Письмовий контроль забезпечує глибоку й всебічну перевірку опанування програмного матеріалу. Цей метод досить об'єктивний, адже надає можливість порівняти рівень здобутих знань як в окремій групі, так і на потоці, виявити теоретичні знання, практичні навички та вміння, а також адекватне їх застосування у майбутній професійній діяльності. У дидактичній практиці дедалі частіше використовують тести, які становлять стандартизований комплект завдань щодо певного навчального матеріалу, за допомогою яких визначають рівень опанування матеріалом.

Методом перевірки може бути й усне опитування. Його здійснюють за допомогою співбесіди чи відповідей студента. Завдяки своїй специфіці й характеру застосування метод може бути використаний як на практичних заняттях, так і у процесі різноманітних перевірок.

Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про введення в дію від 01.05.2023 р. № 404)

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
90 – 100	Відмінно	Зараховано
74 – 89	Добре	
60 – 73	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис.}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$

Методичне забезпечення

1. Програма навчальної дисципліни «Латинська мова» для підготовки фахівців ОС «магістр» спеціальності «Ветеринарна медицина».
2. Методичні вказівки до практичних занять.
3. Рекомендована література (базова й допоміжна).

Рекомендована література

Базова

1. Вакулик І.І., Балалаєва О.Ю. Елементарний курс латинської мови та основи ветеринарно-медичної термінології: навч. посіб, вид. 2-ге. Київ: ВПЦ НУБіП, 2018. 669 с.
2. Латинська мова та основи медичної термінології : підручник / за ред. Л. Ю. Смольської. 4-те видання. Київ : Медицина, 2019. 472 с.
3. Паласюк Г. Б., Саварин Т.В., Федчишин Н.О. Латинська мова та медична термінологія : підручник. Тернопіль : ТНМУ, 2021. 547 с.

Допоміжна

1. Гриценко С.П., Гриценко Т.Б., Вакулик І.І., Балалаєва О.Ю.. Lingua Latina veterinaria: [навч. посібник]. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 540с.
2. Беляєва О. М., Сологор І.М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології: навч. посіб. Київ: Медицина, 2011. 256 с.
4. Латинська мова і основи медичної термінології : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Л. Ю. Смольська, О. Г. Кісельова, О. Р. Власенко та ін.]. Київ : Медицина, 2008. 358 с.
5. Grytsenko S.P., Grytsenko T.B., Vakulyk I.I., Balalayeva O.Y. Latin language for veterinary students. K.: The Centre of educational literature, 2007. 544 p.
3. Іваницька П. Ф. Латинська мова з медичною термінологією : навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. I-II рівнів акредитації. Рівне : [б. в.], 2009. 312 с.
4. Шевченко Є. М. Латинська мова і основи медичної термінології: навч. посіб. Київ : Медицина, 2011. 238 с.
5. Нетлюх М.Л. Українсько-латинський анатомічний словник: Посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Львів: Стрім, 2000. 216 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Балалаєва О.Ю. Аналітичний огляд електронних ресурсів для вивчення латинської мови <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/962#.VL02zCzdUec>
2. Вакулик І.І. Запозичення з класичних мов у науковій термінології сучасних європейських мов. http://librar.org.ua/sections_load.php?s=philology&id=819&start=7
3. Сайт для вивчення класичних мов Pinax. <http://www.pinax.com.ua/>